

po tem dela svojega ne začne ali če pozneje celih 6 mesev delo ustavi.

§. 61. Poslavljenje. Takim obertnijam, ki so nad drugimi imenitni za razsnovo narodne obertnosti in za povzdigo kupčije, more se podeliti posebna pravica, da imajo cesarskega orla na izveski ali tabli in pa pečat in zaznambo „c. k. privilegirana (fabrika, prodajavnica itd.)“ v firmi.

(Dalje sledi.)

Za kmetiške kramarje.

(Dalje.)

Kako pa boš, ljubi moj kramar, ljudem prodajal? Jez ti svetujem: Nikar po judovsko; vsak dnar naj te enako plača, naj pride iz rok bedaka ali siromaka ali imenitne gospôde. Ako daš enemu boljši kup, drugemu dražje, boš kmali slišal očitane: „Kaj moj dnar ne plača toliko kakor unega? in skrivé te bodo ujedali.

Tudi nikar ne bodi preveč priden, da bi norčavam ljudem po vsaki modi hotel ustreči; z naročili po novi modi boš kmali zapeljan! Bolje je, da bolj počasi stopaš pa bolj varno. Le to naj ti skerb bodi, da pri pametnih ljudéh tvoja reč srednjo pot naprej gré. Počasne stopinje so za toliko bolj stanovitne. Neusečen človek se bo vpricho tebe rotill, da k tebi več ne pride, pa kmali bo spet za tabo hodil.

Glej pa tudi, da se kupčije ogneš, kar je mogoče, o zapovedanih praznicih. Nikar ne misli, da boš veliko zamudil ali zgubil, ako kak tak sejm izpustiš, kateri pride na zapovedan praznik. Če zjutraj jagersko mašo ujameš, potlej pa celi božji dan na sejmu kupčuješ, ali ni to zoper božjo, cerkveno in cesarsko postavo? In ti slepec misliš, da boš takrat kaj pridobil! Po taki poti pridobljeno blago je podobno svitlo-vodenim penam; — gospod nebeški Oče bo popihnil in — ne bo jih več!

Pri nas na Gorenskem je še več takih sejmov, kateri še niso v pratiko zapisani, pa tudi niso vredni, da bi jih sejme imenovali, ampak so le smodilša, in takih več spada na zapovedane praznike. Treba bi bilo, da bi se gospodje s prižnic oglasili in rekli, da tega ne terpe v svoji fari. Je pa tudi na Gorenskem več takih kramarjev, da jim ni nobeden praznik tako svet, da bi jih domá prideržal. Ti lamneži mislijo, da blago skupaj grabijo, pa nagrabili bodo svitlovodenih — pen. Ker se pa pri nas sploh za božji dan tako malo porajta, te ljudje, če tudi domá ostaneš, silijo prodajati, rekoč, da „danes imam čas, da grem kupit kar potrebujem“. Pa prav za prav se tudi ni čuditi, da ljudje kupovanje na nedeljo ali praznik odlagajo, zakaj star sem že, pa še nobenkrat nisem slišal, da bi prav ne bilo kupovati kadar je praznik, ampak le samo prodajati je greh! Al ni to velika napaka? V „Novicah“ smo že brali, da Angleži so največji kupčevavci na svetu in da čeravno niso popolnoma naše vere, pa vendar nedeljo spoštujejo tako, da se nobeden ne dotakne nobenega dela in da še nobeden za gosli ne prime ta dan. Mi pa, mi, ki imamo toliko očitati drugim veram, mi pa še pohujšujemo turke in jude!

Kramar, le še naprej od kupčije! Povedati ti, kako se imaš sploh do ljudi obnašati, je težko, da pravo zadenem. Če boš do vseh prav dober, prijazen, jih boš več imel, da te bojo v tvojo škodo obiskali; — če si pa sirov in grob, boš pa tudi dobre ljudi odgnal. Treba je ljudi spoznati, pa se deržati srednje poti; če hočeš pri ljudéh si zaupnost uterditi, nikar preveč ne bahaj! Ne delaj se, kakor da sam ti imaš vse najbolje, vsi drugi pa so le muhe memo tebe. Blago le toliko hvali, kar je vredno zavolj terdnosti in stanovitne barve, da te ne bojo kmali za lažnjika spoznali. Dva bota od enega kosa kupila, pa enemu derži barvo, drugemu pa ne.

Pa bo prišel, ki bo tebe in tvojo blago zaničeval, iz tebe in tvojega blaga se norca delal. Al nikar prehitro ne

obupaj! Spet v drugo bo prišel in mu bo taisto blago najbolj prav, ki ga je prvič zaverigel.

Tudi dobro zapomni, da ne kmet in ne rokodelec nista tako nevarnostim podveržena kakor je kupčevavec. Skrivni tatovi in jezični goljufi bodo pogostoma za tabo stopali, nekoliko se ti bo že v tvojih rokah pokončalo. Kupcu krava cerkne, pa mu nobeden rad ne verjame, zato, ker jo je konjederec skrivé in natihoma odpeljal; le ti sam veš za to in moraš poterpeti.

Če bi ti vse težave in zopernosti popisati hotel, kar jih je pri kupčiji, bi bile debele bukve. (Kon. sl.)

Štatistika slovenskih učnikov za srednje učilišča.

Imenik avstrijskih gimnazij in rečnic „Schematismus über die österr. Gymnasien und Realschulen“ te dni v roke dobivši je nas mikalo zvediti število slovenskih učnikov po naši carevini delajočih. Soštevši jih smo našli sledeče številke, ki se natanjnosti, kolikor je po danih pripomočkih mogoče, bližajo:

Učnikov vseh skup imamo dosti čez	100
Na gimnazijah nekaj čez	80
Na rečnicah dobro čez	20
Duhovnih gimnazijskih učnikov je blizo	42
Posvetnih	40
Duhovnih rečniških učnikov okoli	10
Posvetnih	12
Izmed 40 posvetnih gospodov jih uči blizo	12
na domačih gimnazijah. Ostali si pri sosedih po široki cesarjevini kruh služijo, in sicer:	
Na Horvaškem, Slavonskem in vojaški meji čez	22
Na Madžarskem	5
Na Poljskem	2
Na Dunaji	2
V Dalmaciji	1
V Erdelji	1
Na Laškem	1
Duhovnih gospodov naših po drugih deželah učečih naštel smo le	4
Na njih mestu uči na gimnazijah po slovenskih pokrajinah ptujcev blizo	40

Prištevali nismo tistih gospodov, kateri sicer rojaki slovenski so se ali Nemce ali kako drugače zapisali, bodi si po vlastni volji bodi si po svojeglavni pomoti kakera drugega. Naštel smo jih le kakih 4 ali 5. Vsi drugi so se samih sebe zavedili. Le pri nekterih smo bili nekoliko v zadregi ne vedé kam jih prištevati. Zapisali so se namreč „deutsch-slovenisch“. Take narodnosti ne poznamo! Mislimo, da narodov in narodčev po cesarjevini že dosti imamo; ni treba še novih ustvarjati. Pač slabo se bodo prikupili onim, katerim je mnogoverstnost avstrijskih narodov tern v peti. Pametnemu možu je zadosti enkrat grajanemu biti. Spominjamo se lanske grajajoče opazke v „Novicah“.

Ako dalje pomislimo, da imamo še dobro 20 krepkih na dunajskih visokih šolah za uk se pripravljajočih mladencev, ktere za vse lepo in dobro pa tudi za pravično našo reč unete poznamo, se nam pač ni treba bati, da bi domače učne moči potrebam domačim ne zadoščevale.

V Mariboru 30. julija 1860.

B—ski.

Kranjci na Horvaškem.

Spisal J. Terdina.

(Dalje.)

Popotovaje po Horvaškem in Slavonskem ostajal sem v mnogih judovskih, pa tudi v mnogih kranjskih kerčmah. Povsod pa sem našel tiste razločke.

Posebno zavolj treh reči se ozira človek rad po kranjskih gostivnicah. Najpred prikupi se ti velika snaž-

vora ne bilo, vzema se, da gré pomagaču plača konec vsacega tedna in da se mu mora delo štirinajst dni naprej odpovedati; zastran vseh družih reči pa se je ravnati po navadi vsacega kraja.

§. 76. Dolžnosti in pravice pomagačev. Pomagačeva dolžnost je, gospodarju zvestobo, pokorščino in spoštovanje skazovati, spodobno se vesti, izgovorjeni ali pa v tistem kraji navadni čas pri delu biti, izročene mu obertnijske opravke kakor najbolje more doganjati; od reči, ki se gospodarjeve obertnije tičejo, terdno molčati, s svojimi tovarši pri delu in s hišnimi posli spravno živeti in z učenci ali pa otroci, ki pod njegovo skerbjo delajo, lepo ravnati. Pomagač ima pravico, da se mu izgovorjene plačila v pravem času dajejo, da se ž njim spodobno ravna in kadar od dela odstopi, da se mu po resnici spričevalo izroči.

§. 77. Kaj je pomagačem prepovedano. Prepovedano je pomagačem, po svoji volji napravljati si praznike ali tako imenovane zaspane pondeljke, brez gospodarjevega privoljenja delati na svoj račun (na svojo rajtengo) ali za tuje naročnike, in z družimi pomagači vred se pogovarjati, da bi s tem, kjer bi se vsi skup kratili delati, ali z družimi pomočki svojega gospodarja prisilili na kake pogoje (§. 481 kazenskega zakonika). (Dal. sl.)

Za kmetiške kramarje.

(Konec).

Čez vse to nam pa ljudje očitajo, kako se nam kramarjem fletno godí in da imamo vsega zadosti. Se vé, da nam kramarjem blago zastonj z neba doli pada — drugi ljudje pa ga morajo od nas drago kupovati, če ga hočejo imeti! Veste, ljubi moji, da fabrikantov in kramarjev je dandanašnji toliko na svetu, da eden drugemu v skledo gleda, to je, če eden ne dá, pa drug dá; to se pravi z drugimi besedami, da „velik dobiček je šel že zdavnej v kotiček“.

Pa še ena za mojo podleko tečí, ktero bi rad ven stresel. Večkrat se sliši: „Kmeta le terdo deržimo, da bo sopet na velike praznike rašo nosel“. Takim kratkovidnim gospodom bi jez rad eno povedal, pa moram najpred nazaj v stare čase iti.

Pred 50 leti so bili tudi moj oče kramar, pa ob času francozke vojske so v mnogotere škode prišli in so mogli kramarijo opustiti. Ko sem jez dorastel, sem tudi koj začel na svojo roko kramariti; pa kako sta se mati in oča čudila, ko sem začel vse sorte pisano blago dober kup skupaj znašati. Večkrat so mi pripovedovali, kako je bilo nek daj; kako je bilo drago; takrat niso pri nas kmetje dosti pisane in tanke robe poznali; tudi „facaneteljnov“ je bilo le malo sort. Pa tudi kramarjev ni bilo veliko. Če je kateri kramar od nas v Ljubljano po blago šel, je bilo to že prav imenitno. — Tako so mi oča in mati pripovedovali.

Kako pa je zdaj? Koliko je fabrik in koliko je kramarjev zdaj več? Naši stari kramarji so komaj za Ljubljano vedili, zdajnim kramarjem pa so Terst, Gradec in Dunaj dobro znani. Blago je dober kup, in toliko ga je, da ne vejo ž njim kam. V starih pripovedkah sem slišal, da je v Indii veliko zlata in da revni kmet z zlatim lemežem orje, bogati pa z železnim, — in lejte! pri nas se je tako oberno, da revni ljudje večidel kupljene oblačila nosijo, ker je bolji kup ko domača roba. Revna ženska se zdaj za poletni čas lahko obleče od nog do glave, če ima 8 do 10 gold., da prekosi vsako imenitno gospó pred 50 leti.

In tega ti gospodje, ki silijo domačo robo, ne morejo zapopasti! Tudi lahko slišijo kmeta govoriti, da je bolje, ako volno prodá, pa storjeno blago kupi. Lejte gospodje! če bolj pa kmeta stiska, bolj bo rožasto pisan hodil in v tančice oblečen. Če hočete kmeta spet na „stari gvant“ prignati, morate dokaj fabrik pokončati in železne ceste. Vse to vam pa bo preveč opraviti dalo. Kratkovidni, ki se

priprostemu kmetu čudite, če ktero narobe zagode, lejte! vsak se zamore zmotiti. Zato poterpimo eden z drugim!

Na Jesenicah na Gorenskem.

Anton Pazlar, kramar.

Slovenstvo na Goriškem.

Danes — 8. avgusta — obhajamo obletnico tistega dneva, čigar zora je avstrijskim Slovanom jasnejše solnce obečala; danes se s posebnim veseljem spominjamo tistega rajskozvonečega glasú, kateri je lani s carskega Beča zadonel velevalje, da se za naprej po vseh gimnazijah „in Gegenden, deren Bevölkerung überwiegend einer anderen als der deutschen Sprache angehört“ (Wiener Zeitung 3. Decembra 1859), mesto nemškega deželjski jezik kot učni jezik vpeljati ima. Pa — v tem, ko se visokega ukaza veselimo, nam njega zanikerna izpeljava radost ogrenuje. Že celih dvanajst mescov je proč, in naša slovenščina — koliko nek je na boljem? „Novice“ — res organ slovenskega naroda — so resnično govorile v brambo slovenskih pravic in potreb sploh in goriških posebej; al naša slovenščina vendar še zmiraj v poprejšni nemoči omedluje. Kam li s tem obotavljanjem? Mislite morda goriški slovenščini odtegniti tiste pravice, ktere ji presvetli cesar z omenjenim ukazom braniti hoče? — Ali se morda goriška slovenščina odpovedati mora tem, vsem Slovanom podeljenim pravicam zato, ker je daleč doli proti zahodu na granici slovanskega sveta postavljena, naj bi kakor vedno budeča stražarca na skalovitih bregovih votlo bobneče Triglavkinje svojo stražico (stražišče) utaborila, proti mejivnemu Ločniku pazno gledala in vlaškega leva na desno in levo krotila? — Ali se goriški slovenščini zato, ker je, bojevaje se za občni blagor vse plemstvo zgubila, plemenita podpora odpovedati, ali celó občne pravice prikerčiti, odreči morejo, smejo? — Ali je zavoljo tega goriška slovenščina zaničevanja vredna, ker se, na desni in levi perutnici osmoljena, ne more tako visoko ko prosta ptujščina v književnem zračji povzdigovati? — Ali se radi tega goriški slovenščini zobje kazati imajo, ker je že toliko let po svojih kancelijah kakor toliko oasah (ne ôsah) razplodenje vlaške narodnosti gojila, in nemškim omikonoscom tako gostoljubnost skazovala? Oddaljena od mastne mize, pri kateri zapovedani gimnazijski predmeti svojevoljno gospodarijo, mora ona le puste ostanke pobirati in zdihovaje molčati, ako zasmehovanih besed širokoustnih šeškarjev slišati noče. Quousque tandem pseudo-konservativna razujzdanost!

Ne tirjamo ne, da bi slovenščina mahoma učni jezik postala, ker vemo koliko prememb ta reč pred sabo podí; al da se ravno stran tega celo leto čisto nič v ta namen ni storilo, ne bo noben pravičen človek pohvalivno poterdil, kdor le količkaj neovergljivost narodskih terjatev priznava in kdor spozná, da, dokler ne bo ta rana društvenega življenja ozdravljena, tudi občni blagor cvetel ne bo. Enake morajo biti pravice narodom na polji duševnega razvitka in osvete. To kaže narava, spričuje zgodovina, vedó Slovani, priznavajo Avstrijanci. Tega so se zavedli tudi goriški Slovenci, in reka narodske zavednosti derví nevderžljivo proti gladkemu morju vsestranske pravičnosti. Ni torej druga, ko voljo našega presvetlega cesarja spolniti in „Schritt für Schritt (čem hitrejši tem boljši) jeder Sprache (tudi slovenščini na Goriškem) jene Rechte einräumen, welche sie vermöge ihrer Ausbildung und Verbreitung (po vseh dveh tretjinah cele grofije) zu beanspruchen berechtigt ist“.

V dosego tega namena pa je treba,

1. da slavno učiteljstvo, in vsaj tudi ravnateljstvo naše gimnazije terdno voljo ima, ne le ne zoperovati slovenščini, ampak djansko jo podpirati in pravično speljavo vladinih ukazov pospešiti; sama pasivna nemarnost ne spravine za en sam zob kolesa naprej, kako pa bo cel stroj velike ure napredovavne sedanjosti redno gonila? Delavnih rodoljubov